

Stockholms
universitet

BESLUT
2013-01-24

Dnr SU 50-2676-12

Rektor

Agneta Stenborg
Universitetsjurist
Ledningskansliet

Riktlinjer avseende rätten till undervisningsmaterial

Bakgrund

Stockholms universitet har i likhet med övriga lärosäten i Sverige i uppdrag att bedriva utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå samt uppdragsutbildning. Därtill har universitetet att bedriva forskning och konstnärligt utvecklingsarbete. Vidare ska universitetet samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för nyttiggörande av forskningsresultat.

I universitetets verksamhet utarbetas material för användning i undervisningen. Riktlinjerna innebär ingen förändring mot vad som gäller sedan tidigare utan syftar till att tydliggöra lärarens upphovsrätt till undervisningsmaterial och universitetets nyttjanderätt till detsamma.

Riktlinjernas tillämpningsområde

Vem omfattas?

Dessa riktlinjer gäller för dem som är anställda som lärare vid universitetet. Med lärare avses de som anges som lärare enligt 3 kap. högskolelagen (SFS 1992:1434), d.v.s. professorer och lektorer, och de som enligt universitetets anställningsordning anges som lärare. Riktlinjerna gäller även för doktorand då doktoranden anlitas för undervisning i enlighet med 5 kap. högskoleförordningen (SFS 1993:100) med avseende på det undervisningsmaterial som doktoranden upprättar i och för undervisningen vid universitetet.

Vad omfattas?

Riktlinjerna omfattar undervisningsmaterial som läraren utarbetat inom anställningen. Med undervisningsmaterial avses, oavsett medium, allt material som är avsett att användas i undervisningen, t.ex. power-pointpresentationer, inspelade föreläsningar, fotografier, examinationsmaterial, studiehandledningar.

Det upphovsrättsliga regelverket

Upphovsrättslagen

Upphovsrätten regleras i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, den lag som i vardagligt tal benämns ”Upphovsrättslagen”. Upphovsrätten består av en ekonomisk och en ideell rätt som båda tillkommer upphovsmannen. Upphovsmannen är den fysiska person som har skapat verket. Den ekonomiska rätten består av upphovsmannens rätt att tillgängliggöra och framställa exemplar av verket och den kan överlåtas av upphovsmannen. Den ideella rätten omfattar upphovsmannens rätt att bli omnämnd i samband med sitt verk, att inte behöva tåla kränkande ändringar av verket eller att verket publiceras i sammanhang där upphovsmannens konstnärliga eller litterära anseende eller egenart riskerar att kränkas. Generellt kan den ideella rätten aldrig överlåtas.

Tumregeln

I en anställning som omfattar utarbetande av upphovsrättsligt skyddat material presumeras att nyttjanderätten till det upphovsrättsligt skyddade verket tillkommer arbetsgivaren. Av presumtionen följer att ingen särskild ersättning utöver lön utgår för arbetsgivarens nyttjande. Arbetsgivarens nyttjanderätt är obegränsad i tid. Presumtionen brukar benämnas tumregeln och har följande innebörd¹.

Arbetsgivaren får inom sitt verksamhetsområde och för sin normala verksamhet utnyttja sådana verk som tillkommer som ett resultat av tjänsteåligganden gentemot arbetsgivaren. Arbetsgivarens rätt avser utnyttjanden för de ändamål som kan förutses när verket tillkommer.

Lärarens upphovsrätt till undervisningsmaterial

Universitetets utbildningsverksamhet bedrivs i huvudsak av lärare och de doktorander som innehar doktorandanställning vid universitetet. Det står i allmänhet läraren fritt att utforma undervisningen och undervisningsmaterialet på det sätt som han eller hon själv finner lämpligt. Undervisningsmaterialet utgör ofta upphovsrättsligt skyddade verk. Läraren som framställt undervisningsmaterialet är upphovsman till materialet.

Universitetets nyttjanderätt till undervisningsmaterial

Utarbetandet av undervisningsmaterial grundar sig på anställningen som lärare. Nyttjanderätten till undervisningsmaterialet tillkommer därmed universitetet och ger

¹ SOU 2010:24 Avtalad upphovsrätt s. 18f

universitetet rätt att använda undervisningsmaterialet i universitetets normala verksamhet och för de undervisningsändamål som kunnat förutses vid undervisningsmaterialets tillkomst. I de fall universitetet önskar nyttja undervisningsmaterialet för verksamhet som ligger utanför den normala verksamheten krävs särskild överenskommelse med berörd lärare.

Nyttjanderättens omfattning och innebörd

Nyttjanderätten ger universitetet rätt att, utan annan ersättning än lön, använda undervisningsmaterialet i sin verksamhet, genomföra nödvändiga bearbetningar och uppdateringar, tillgängliggöra och framställa exemplar samt därtill lagra undervisningsmaterialet.

Universitetets nyttjanderätt inskränker inte lärarens upphovsrätt till undervisningsmaterialet vilket t.ex. innebär att läraren har full frihet att använda undervisningsmaterialet för exempelvis produktion av läroböcker, artiklar eller andra vetenskapliga verk eller att använda det vid undervisning för annan huvudman.

Nyttjanderätten i samband med lärares tecknande av publiceringsavtal

I det fall lärare avser att ingå publiceringsavtal med förlag avseende undervisningsmaterial gäller följande. Förlag kräver i vissa fall en ensamrätt (exklusiv rätt) till verket. Ensamrätten innefattar rätt att mångfaldiga och sprida verket samt tillhandahålla verket för försäljning. Aktualiserat tecknande av publiceringsavtal eller dylikt avseende undervisningsmaterial framtaget inom ramen för anställningen vid universitetet ansvarar läraren för att universitetets nyttjanderätt i enlighet med vad som anges i dessa riktlinjer förblir orubbad.

Nyttjanderätt till undervisningsmaterialet efter avslutad anställning

Vid upphörande av lärarens anställning kvarstår, om inte annat särskilt överenskommit, universitetets nyttjanderätt till det undervisningsmaterial som utarbetats inom ramen för läraranställningen.

Uppdragsavtal och avtal upprättade i särskild ordning

Om annan enskild överenskommelse träffats mellan den enskilde läraren eller doktoranden och universitetet gäller det som anges i den överenskommelsen.

I de fall upphovsmannen inte är anställd som lärare vid universitet kan det finnas behov av att i uppdragsavtal ingå särskild överenskommelse rörande nyttjanderätten till specifikt undervisningsmaterial.